

Ulvsborg dragter

1050 – 1250

Fif og vejledning til dragter på Ulvsborg

INDHOLD

Hvordan er vi klædt på Ulvsborg ?	3
Kvindedragter	4
Særken	4
Overkjole, 2. lag	4
Bælte og taske	8
Strømper/stunthoser	9
Overtøj, hætte/sjal	9
Hovedlin	9
Mandsdragter	10
Underkofte/skjorte	10
Kofte/kjortel	10
Benklæder	11
Bælte/Bæltetaske	11
Viklers	11
Kappe	12
Kyse	12
Strudhætte	13
Hatte	13
Fælles for mænd og kvinder	14
Sko	14
Forklæder	14
Børnetøj	14
Pels og skindværk	14
Farver	15
Stof	15
Broderi	15
Smykker	16
Gode dragtråd	16
Uld i sommervarmen	16
Det er let at skrue på tidsperioderne	17
Litteraturliste	18

DRAGTER 1050 - 1250

HVORDAN ER VI KLÆDT PÅ ULVSBORG ?

Efter forespørgsel fra flere kanter, omkring dragter og et ønske om at få sat fokus på lødigheden i egne dragter, kommer her et bud på, hvordan den daglige dragt i Ulvsborg regi bør se ud for at være med til at understøtte vores tidsperiode.

De beskrevne dragter er til den almindelige jævne beboer på Ulvsborg. Vi anbefaler altid at du først anskaffer dig en hverdagsdragt, før du går i gang med udstyr der passer til adel og fine folk. Hvis du ønsker en finere dragt, så kontakt Mette og få kilder og forlæg godkendt, før du går i gang med arbejdet.

Det er vigtigt at have for øje at din dragt skal passe til din rolle på Ulvsborg.

Vi har på baggrund af forskellige fund: Moselund(1050-1155, Kragelund(1040-1155), Skjoldehamn(1070-1155), Guddal(1005-1155) og Herjolfsnæs/Nordbodragterne (1180-1530) og billedkilder fra manuskripter (fx Winchester Biblen, 1150-1175) lavet et overblik over de dragter folk på Ulvsborg bør klæde sig i.

Gå gerne kilderne efter, for inspiration til halsudskæringer, belægninger og andre detaljer.

En særlig tak skal lyde til Maria Ojantakanen (Albertslund Vikingelandsby) og Miguel Gade Islund (forhenværende skrædder i middelaldercenteret) for at vi fik lov til at trække på al deres viden.

God fornøjelse!

KVINDEDRAGTER

SÆRKEN

Særken er undertøj og vil aldrig bæres alene, undtaget hvor kvinder arbejder alene sammen. Særken kan være en smule synlig ved halsudskæring (f.eks ved en v-hals udskæring), håndled og ankler eller hvis man f.eks på varme dage har løsnet ærmet på overkjolen (se billeder på side 8).

Den syes i bleget eller ufarvet hør eller tynd hvid uld. Særken bæres altid med en langærmet overkjole. Længden kan være fra ca 10 cm under knæet og til lige over ankelen eller ankellang. Den bør aldrig være så lang at den rører jorden (hvis den er for lang vil den suge vand fra græsset - især problematisk med hør)

Mønsteret kan være lige baner med kiler, klokkeformet eller nordbo (mønster kan evt. købes gennem Bornholms middelaldercenter.)

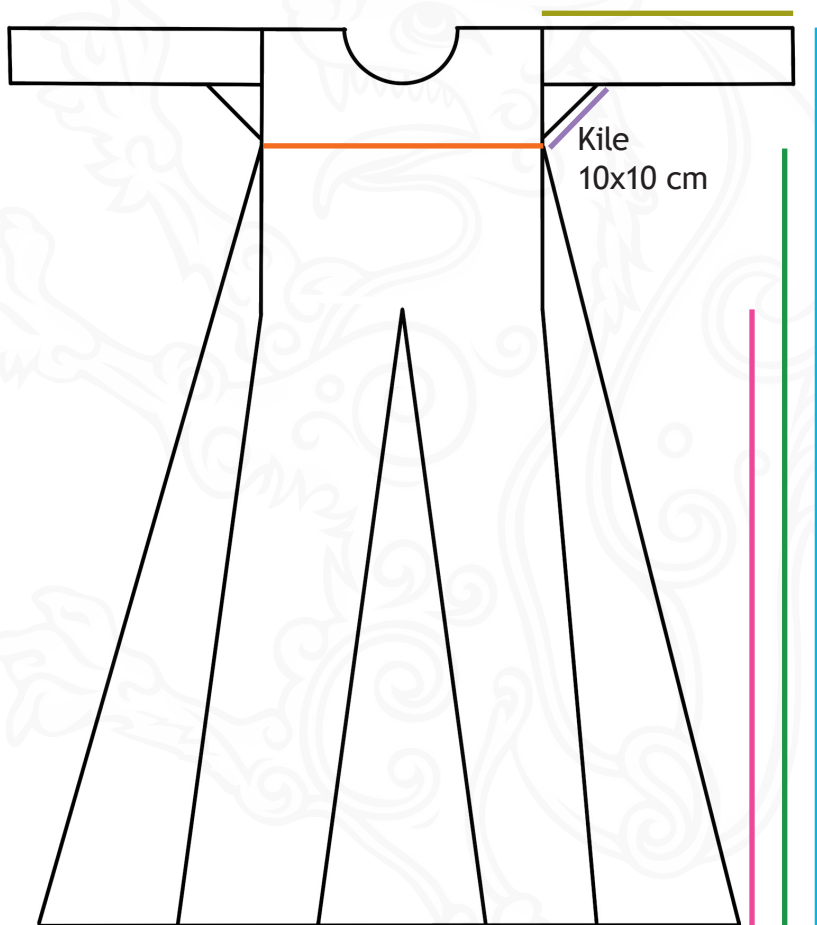
Den kan være både med og uden skuldersøm, alt efter hvor lange stofbaner du har til rådighed. Har du et langt stofstykke, kan skulderen dannes ved buk af stoffet.

Halsudskæringen vil typisk være rund med eller uden slids og sidde tæt til halsen. Ved slids holdes udskæringen sammen af et lille ringspænde.

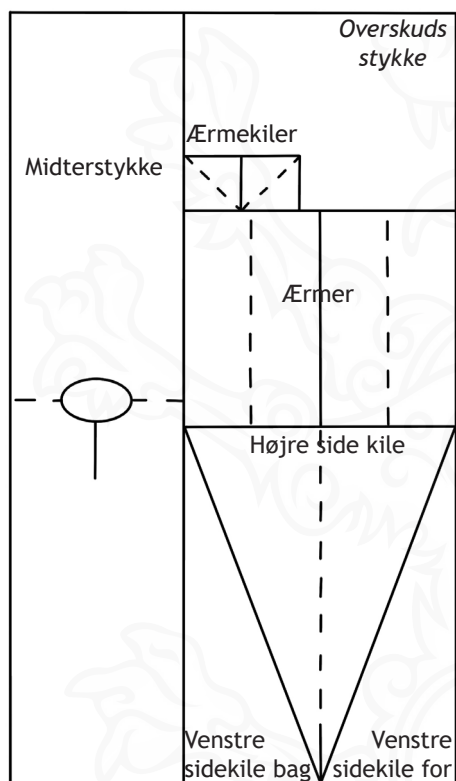
OVERKJOLE, 2. LAG

Mænds og kvinders dragter er stort set ens, bortset fra længden. Kvindedragten sys i uld (2x2 kiper eller lærredsvævning). Kjolen har ALTID lange ærmer. Snører i siden, helt smalle- og klokkeærmer er forbeholdt adel og fine folk.

Kjolen syes efter samme principper som særken. Kjolen er ankel-lang.

- Brystmål delt med 2
- Ærmelængde
- Højden fra nakken til gulvet
- Kilehøjde, måles ved navlen eller lige over
- Højden til lige under armene eller der hvor du ønsker din side kile skal sidde.

Kjolen kan have bindeærmer bundet på skulderen (se billeder side 8).

Mønsteret kan være lige baner med kiler, klokkeformet eller nordbo ligesom særken. Jo flere kiler/vidde des finere.

Kjolen kan være med eller uden skuldersyning ligesom særken.

Kjolen kan være med belægning af andet stof og i en anden farve både ved hals og håndled.

Brik- og båndvævede bånd og slidsnore kan påsættes som forstærkning og pynt ved håndled og forneden.

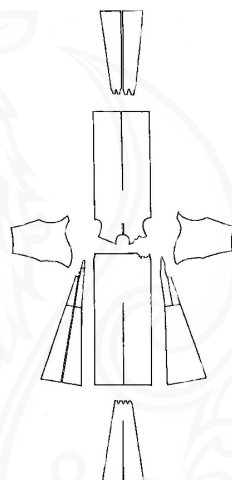
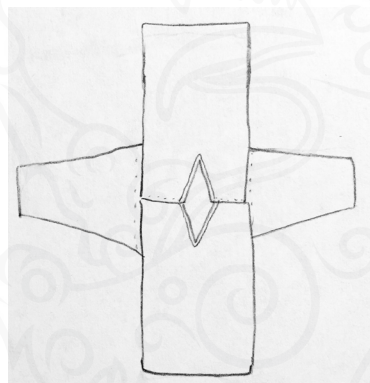
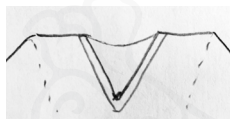
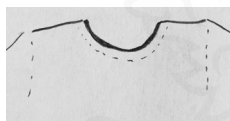
OVERKJOLE 3. OG 4. LAG

Primært til brug om vinteren. Ærmeløs overkjole i tyk uld, bruges altid med en anden langærmet overkjole da særkeærmer ikke er passende med mindre man er i gang med at udføre arbejde, hvor et ærme vil være udsat for slid og eller smuds.

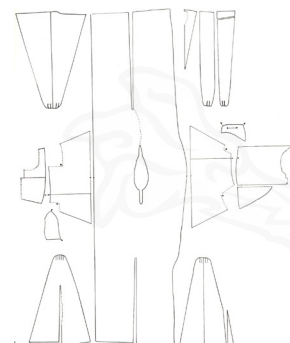

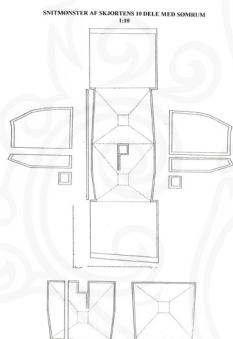
Forskellige forslag til halsudskæringer
og belægninger

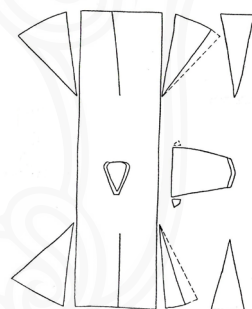
Moselund, 1050-1055

Kragelund, 1040-1155

Viborg Skjorten, ca 1100

Skjoldehamn, 1070-1155

Herjolfnæs dragterne/Nordbodragterne er dateret fra 1180 og helt frem til 1530 for de seneste. Dragtsnittet er kendt fra andre fund og billeder fra sen vikingetid og tidlig middelalder. Mønster til Nordbodragten kan købes hos Middelaldercenteret.

Maciejowski Bible, 1240

Maciejowski Bible, 1240

BÆLTE OG TASKE

Bæltet er fortrinsvis til pynt eller til at bære din kniv eller holde et forklæde på plads.

Bæltetasker i hårdt læder hører til mandsdragten.

I stedet kan du have en blød skindpung, en kurv eller en taske. Eller du kan lave en lommeslids i overkjolen og have bæltetasken under overkjolen.

Hedeby, omk. 950

Hedeby, omk. 1100

Hedeby, omk. 1100

STRØMPER/STUNTHOSER

Nålebundne eller syede med eller uden fødder. Bindes med bånd under knæet.

OVERTØJ, HÆTTE/SJAL

Brug sjal eller klæde frem for strudhætte.

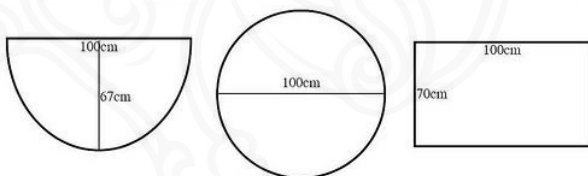
Strudhætten er fortrinsvis en mandsting, men kan bruges til rejse.

Strudhætter er en mestendels vinterbeklædning

HOVEDLIN

Birgitta-hue, tørklæder, slør af tynd hvid uld eller hør.

Alle voksne kvinder bør bære hovedbeklædning. Langt hår er altid sat op eller flettet under hovedbeklædningen.

MANDSDRAGTER

UNDERKOFTE/SKJORTE

Syes i bleget eller ufarvet hør eller tynd hvid uld. Mønsteret skal være lige op og ned med slidser i siderne, så den kan komme ned i bukserne uden at fylde for meget. Ses også med kiler dog max to af slagsen. Halsudskæringen kan laves rund, rund med slids, v-hals eller firkantet med klap. Se billeder side side 7.

KOFTE/KJORTEL

Mænds og kvinders dragter er stort set ens, bortset fra længden. Mandekoften vil være knælang eller lidt under knæet og syes i tynd eller kraftigere uld.

Den sys efter samme principper (se under kvindedragten). Mønsteret er lige op og ned med kiler i siderne, foran og bagpå (der er kun kiler foran og bagpå, hvis der allerede er kiler i siden) eller som en kort nordbokjole. Den kan have slidser foran og bagpå (som en ridekofte).

Koften kan have belægninger med stof i en anden farve evt med brikvævet bånd og slidbånd på ærmekanten som i kvindetøjet. En overkofte kan også laves i skind, som overtøj. Der findes billedkilder der antyder at der kan være en form for hætte på overkoften.

Hunterian Psalter, 1170

Bayeux tapetet, 11. årh.

Hunterian Psalter, 1170

Fecamp Psalter,
1180

BENKLÆDER

Manden bærer broger med hosen bundet til bæltet.

Brogerne laves i hør eller tynd uld enten som to rør syet sammen med en trekantet kile mellem benene(fig.) eller ud fra et stykke stof klippet op i midten og foldet ind fra siderne, så der opstår to ben(fig.) Brogerne bindes med snor/bælte i en løbegang og med bindebånd ved buksebenene.

Hosen laves i uld og kan være med eller uden fødder. De er stramme ved underbenene og løsere ved lårene. Hoserne går op i en stump spids, hvorved de fæstnes med et bånd til bæltet.

VIKLERS

Lange stofstykker der vikles om benene enten på bare ben eller uden på hoserne.

Husk, på varme dage så ryger benklæderne før inderskjorte og kofte. Der er en grund til udtrykket "bar røv og viklers"

BÆLTE/BÆLTETASKE

Smalt læderbælte ca. 3 cm bredt, med spænde i jern eller tin. Bæltetasker i læder hører til mandsdragten.

Maciejowski Bible, 1240

Rutland Psalter, 1260

KAPPE

Kappen kan være rundskåret eller firkantet, med eller uden halsudskæring. Den kan være foret eller bare syet i tæt tyk uld. Den fæstnes med et ringspænde. Bæres som vist på billederne.

Hortus Delicarum, 1170

Hortus Delicarum, 1170

Maciejowski Bible, 1240

STRUDHÆTTE

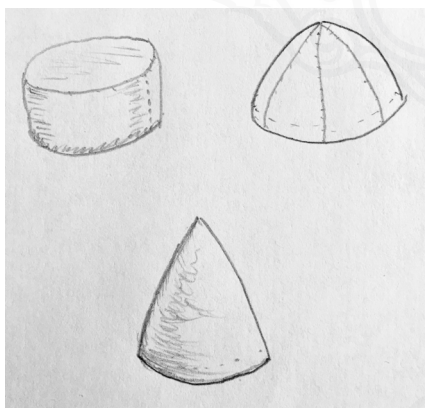
Strudhætter kan gå ud over skulderen og ned til albuen og midt på brystet. Struden på hættten er ikke mere end 15 cm lang. Strudhætter bruges ved rejser og udendørs arbejde og er ikke en "fin" genstand før senere i middelalderen.

HATTE OG KYSE

Rigtige mænd bærer kyse. Se billeder side 11 og 13.

Huer og hatte kommer i mange versioner og her kan man godt være kreativ. Hatten er der hvor man viser sig frem, så har man et rest blå eller rød uld, er det der hvor man viser det. Der er nogle basis modeller, og dem kan man så sætte på mange forskellige måder. Hatte kan være lavet af uldstof, af læder, filtet uld eller flettes af strå.

- Kile hatten
- Pilleæske hatten
- Hat med skygge

Fecamp psalter, 1180

Undgå "DØD ISBJØRN HUEN" og "DEN LANGE NISSEHUE"

FÆLLES FOR MÆND OG KVINDER

SKO

Sko er enten vendesko, eller hudsko (hriflinger) og har skaft til over eller under ankelen, sko er i læder til udendørs brug, og kan være nålebundne, syet eller måske endda filtet til indendørs brug. Bare tæer har også været brugt, især hos børn og når vejret tillader det, for at spare på skoene. Bare tæer er altid at foretrække frem for moderne sko.

Sko,
10. årh Yorkshire Museum

Sko, tidlig middelalder Irland

FORKLÆDER

Forklæder til arbejde, både til kvinder og mænd, i hør, uld eller skind og lavet fuldstændig som man vil lave dem i dag. Et stykke uundværlig beklædning som alle bør have, da det også skåner tøjet. Selekjoler er ikke forklæder og hører til vikingedragten.

BØRNETØJ

Småbørn kan have kjoler eller lange kofter på, samt stundthoser, så det er nemt for dem at tisse på jorden, hvis man bruger ble, kan man evt dække den med en form for stofble.

Større børn har samme tøj som de voksne, og kan med fordel gives videre til andre børnefamilier, når det er blevet for småt.

Der findes en babydragt blandt Nordbo-dragterne.

PELS OG SKINDVÆRK

Pels og skindværk er til overtøj, og det er ALTID syet til klæder. Man har ikke uskåret skind på kroppen. Der bruges ikke pelskanter eller kraver til almindelige jævne hverdagsdragter.

FARVER

Farver på hør: Hør er aldrig farvet (med mindre du tilhører overklassen). Brug natur eller bleget hør.

Farver på uld: Arbejdstøj (hverdagstøj) er enten i fårets naturlige farver, eller i brune og gule/mosgrønne nuancer der let kan plantefarves.

Festtøj kan farves i kraprød og vajdblå og andre danske plantefarver, men skal bruges med måde, måske på en hat eller på kanter.

Vær altid opmærksom på din stand, og på hvilke sammenhæng du bruger din dragt.

Ikke tilladte farver: alle klare farver. Klar rød, blå, lilla og sort, er forbeholdt adel og kirke. En klar grøn kræver en gul ovenpå en klar blå og duer derfor heller ikke.

STOF

Både uld og hør er 2/2 kiper i lærredsvævning. Man bør undgå sildeben og andre mønstre. Stof der bliver stribet pga vævning kan bruges.

BRODERI

Broderi hører til hos den absolutte elite, så undlad at brodere på din dragt.

SMYKKER

Der er fundet meget få smykker til vores tidsperiode. Det vil mestendels være brocher i urnesstil og ringspænder. Generelt er moden også mere afdæmpet og ikke så pyntet. Der er dog fundet emalje smykker fra perioden, men de har ikke været allemandseje.

GODE DRAGTRÅD

Det tager lang tid at sy en dragt i hånden, så pas godt på din dragt og husk at reparere den, mange fund har også lapper. Man kan påsy slidkanter eller brikvævede bånd ved ærmerne og belægninger ved hals og nakke.

ULD I SOMMERVARMEN

Sommeren kan være varm og det kan være hårdt at være iført uldtøj.

Her er et par råd til at klare heden:

- start med at tage tøjet af fra benene
- tag bæltet af og få luft op under tøjet
- afklæd dig hørsærk/skjorte og bær kun overkoften. Den kan jo være af tynd uld
- generelt er hør tættere end uld og holder bedre på fugtigheden, så det kan være en god ide at have en to tynde lag uld i stedet for hør og uld sammen.
- dyp kyse eller tørklæde i koldt vand, det hjælper at køle hovedet
- brug skygget hat

TILPAS DIN DRAGT

DET ER LET AT SKRUE PÅ TIDSPERIODERNE

Hvis du i forvejen har en vikingedragt, er det let at komme til at passe til tidlig middelalder.

Hvis du som kvinde undlader pels, selekjolen, skålspænderne og de farvede hørkjoler er du langt.

Som mand kan du udelade rusbukser, pels og det farvede hør.

Langt det meste i dragtsnit og materialer går igen fra vikingedragterne, så du kan ret let springe i tiden og falde ind i den korrekte tidsperiode.

Skal du den anden vej, fra senere middelalder til tidlig middelalder kræver det lidt mere af dragtsnit og materialer, men det er ikke umuligt.

Kig i vejledningerne og tilpas dit udstyr den specifikke tidsperiode og rolle du skal formidle. Det gælder både på og udenfor Ulvsborg. Meget kan løses ved at bruge sit udstyr med omtanke og kildekritisk.

LITTERATURLISTE

Andersson, Eva: Kläderna och människan i medeltidens Sverige och Norge. With an English Summary GÖTEBORG 2006

Avhandlingar från Historiska institutionen i Göteborg 47

Fransen, Lilli, Nørgård, Anna og Østergård, Else: Nordbomønstre. Dragtsnit fra Middelalderen, Aarhus Universitetsforlag, 2010

Kania, Katrin: Kleidung im Mittelalter, Böhlau Verlag Köln Weimar Wien, 2010

Løvlid, Dan Halvard: Nye tanker om Skjoldehamnfunnet, Masteroppgave i arkeologi Institutt for AHKR Universitetet i Bergen Høsten 2009

Nockert, Margareta: Bockstensmannen och hans dräkt, Halmstad : Hallands läns museer Halmstad och Varberg, 1997

Vedeler, Marianne: Klær og formspråk i Norsk Middelalder, Kulturhistorisk museum, Universitet i Oslo, 2006

Østergaard, Else: Som syet til jorden. Tekstilfund fra det Norrøne Grønland, Aarhus Universitetsforlag 2003

Thursfield, Sarah "The Medieval Tailor's Assistant Common Garments 1100-1480"
The Crowood Press, 2015

ULVSBORGENS VENNER/ULVSBORG HISTORISK VÆRKSTED

Toftholmvej 66, 4550 Asnæs

Materialet må ikke kopieres uden tilladelse

Marts 2022 | Layout: Linda Boserup Jensen